

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Vady řeči v předškolním věku a možnosti její nápravy

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Vobořilová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: P - MSB
Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.

Hradec Králové

2019

Zadání bakalářské práce

Autor: Kateřina Vobořilová

Studium: P16P0484

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Název bakalářské práce: **Vady řeči v předškolním věku a možnosti její nápravy**
Název bakalářské práce AJ: Defects of speech at pre-school age and the possibility of its therapy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá problematikou zajištění logopedické péče v mateřské škole. Cílem teoreticky koncipované části BP je vymezit vady řeči dítěte předškolního věku, popsat možnosti zajištění logopedické péče u dětí předškolního věku, definovat zásady logopedické intervence a blíže specifikovat metody a formy využívané při terapii vývojových vad řeči u dětí předškolního věku. V prakticky zaměřené části BP bude popsána realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole a provedena její analýza ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce. Z metodologického hlediska bude použita metoda aktivního pozorování a vedení rozhovoru v praxi.

KLENKOVÁ, J. Logopedie. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. 228 stran. ISBN 80-247-1110-9. KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. Diagnostika předškoláka - správný vývoj řeči dítěte. Brno: MC, 2002. 126 stran. KRČMOVÁ, M., RICHTEROVÁ, L. Metodika jazykové výchovy v předškolním věku. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1987, 128 stran. KUTÁLKOVÁ, D. Budu správně mluvit, chodíme na logopedii, 1. vydání. Praha: Grada. Publishing, a. s. 2011. 224 stran. ISBN 978-80-247-3687-7. KUTÁLKOVÁ, D. Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. 213 stran. ISBN 80-7178-115-0. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. Praha: Grada, 2008. 368 stran. ISBN 8024712849.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Petra Bendová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jitka Vítová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Petře Bendové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

Anotace

VOBOŘILOVÁ, Kateřina. *Vady řeči v předškolním věku a možnosti její nápravy*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 55 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá problematikou zajištění logopedické péče v mateřské škole. V teoretické části je charakterizováno období předškolního věku, v další kapitole je definován význam řeči, popsán vývoj a specifikovány zásady správného vývoje řeči. Je zde definována charakteristika, příčiny a důsledky dané vady – opožděného vývoje řeči, dyslálie a vývojové dysfázie. Důležitou součástí teoretické části je popis možností zajištění logopedické péče a podpory rozvoje komunikačních dovedností u dětí předškolního věku. Blíže je přiblížen rozvoj jazykových a komunikačních dovedností dětí v mateřských školách, jsou zde specifikovány oblasti, přístupy a metody pro podporu vývoje dětí a formy logopedické péče v mateřské škole. V praktické části bakalářské práce je popsána realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole, která byla analyzována ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce. Výsledné vyhodnocení zaměřené na kvalitu zajištění logopedické péče ve vybrané mateřské škole je ukazatelem toho, do jaké míry byla teorie této problematiky aplikována v praxi.

Klíčová slova

komunikace, předškolní věk, vady, logopedická péče, mateřská škola

Annotation

VOBOŘILOVÁ, Kateřina. *Defects of speech at pre-school age, and the possibility of its therapy*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2019, 55 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with the issue of ensuring logopedic care in the kindergarten. The pre-school age is characterized in the theoretical part, the next chapter deals with the importance of speech, its development and principles of good speech development. It defines the characteristics, causes and consequences of the defect – late development of speech, dyslalia and developmental dysphasia. An important part of the theoretical part is a description of the possibilities of providing logopedic care and support of the development of communication skills of preschool children. The development of language and communication skills of children in kindergartens is described in more detail, there are specific areas, approaches and methods for the support of development of children and forms of logopedic care in kindergartens. The practical part of the thesis describes the implementation of logopedic intervention in a chosen kindergarten, which was analyzed in relation to the application of speech therapy principles, forms and methods of work. The final result aimed at the quality of implementation of ensuring logopedic care in a chosen kindergarten is an indication showing, how much of the theory of this issue was applied in practice.

Keywords

communication, pre-school age, defects, logopedic care, nursery school

Obsah

Obsah	8
Úvod.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
1 Charakteristika období předškolního věku	10
1.1 Vývoj poznávacích procesů u dětí předškolního věku.....	10
1.2 Identita a socializace v předškolním věku.....	11
1.3 Tělesný a pohybový vývoj	12
2. Řeč	13
2.1 Význam řeči	13
2.2 Vývoj dětské řeči.....	13
2.3 Podmínky správného vývoje řeči	15
3 Vady řeči dítěte předškolního věku	19
3.1 Opožděný vývoj řeči	19
3.2 Dyslálie.....	19
3.3 Vývojová dysfázie.....	22
4 Zajištění logopedické péče pro děti předškolního věku.....	24
4.1 Rezort ministerstva zdravotnictví ČR	24
4.2 Rezort ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR	25
4.3 Rezort ministerstva práce a sociálních věcí ČR	26
5 Možnosti podpory rozvoje komunikačních dovedností u dětí předškolního věku	28
5.1 Rozvoj jazykových a komunikačních dovedností dětí v mateřských školách ...	28
5.2 Oblasti, přístupy a metody pro podporu vývoje řeči	29
5.3 Formy logopedické péče v mateřské škole	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	34
6 Popis realizace logopedické intervence v MŠ	34
6.1 Vymezení cílů praktické části bakalářské práce	34
6.2 Výzkumné metody	34
6.3 Charakteristika místa výzkumného šetření	35
6.4 Charakteristika výzkumného vzorku.....	35
6.5 Popis realizace logopedické intervence ve třídě pro děti s vadami řeči.....	37
6.6 Analýza aplikace logopedických zásad, metod a forem práce v MŠ	44
7 Zhodnocení praktické části bakalářské práce	48
7.1 Zhodnocení naplnění cílů praktické části bakalářské práce	48
7.2 Doporučení pro praxi	49
Závěr	50

Seznam odborných pramenů a literatury	55
III. Seznam příloh	
Příloha A.....	
Příloha B.....	
Příloha C.....	
Příloha D	
Příloha E.....	

Úvod

Komunikaci můžeme považovat za jednu z nejdůležitějších lidských schopností. Dobře rozvinutá dorozumívací schopnost je prostředkem vzájemné komunikace mezi lidmi. Je-li tato schopnost narušena, měla by se začít včas řešit, aby se nestala překážkou v edukaci a socializaci jedince (Klenková, 2006).

Tímto se dostáváme k problematice vad řeči u dětí předškolního věku a možností jejich náprav. Logopedi se ve své praxi čím dál více setkávají s dětmi s narušenou komunikační schopností. Existuje široké spektrum vad řeči dětí předškolního věku. Tato problematika se týká především výslovnosti a opožděného vývoje řeči, kdy dítě po třetím roce nedokáže vytvořit holou větu. Je dobré mít o vývoji řeči základní přehled. Případnou poruchu je nutné začít včas řešit, a tak zajistit logopedickou péči.

Co může být příčinou vývojových vad řeči u dětí? Ve výslovnosti se jedná o nedozrálou motoriku mluvidel, nedostatečnou řečovou stimulaci, nepodnětné rodinné prostředí či dítě, jehož rodiče hovoří více jazyky a uplatňují vícejazyčnou výchovu. Rodiče by měli být pro dítě dobrým řečovým vzorem. Všichni členové rodiny by se měli snažit s jedincem přirozeně komunikovat a jednat s ním dle jeho schopností a rozumové úrovně (Alena Pecháčková, 2014).

V dnešní době stále více přicházím do styku s dětmi s narušenou komunikační schopností, ať už se jedná o prostředí mateřské školy či mé okolí. Hlavním cílem teoretické části bakalářské práce je vymezit vady řeči dětí předškolního věku, popsat možnosti zajištění logopedické péče a podpory rozvoje komunikačních dovedností u dětí předškolního věku a blíže specifikovat metody a formy využívané při terapii vývojových vad dětí předškolního věku v prostředí mateřské školy. V prakticky zaměřené části bakalářské práce bude přiblížena realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole. Z metodologického hlediska bude využito metody aktivního pozorování a vedení rozhovoru.

I. TEORETICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1 Charakteristika období předškolního věku

Předškolní věk můžeme charakterizovat jako nekonfliktní a pohodové období. V dětském věku má velký význam hra, děti objevují kouzelný svět pohádek, navazují vztahy se svými vrstevníky, nastupují do mateřské školy. Každý rodič by měl své dítě přijímat a milovat takové, jaké je (Jungwirthová, 2009). Rodinní příslušníci, tedy jeho vychovatelé jsou zodpovědní za jeho zdravý a přirozený vývoj, uspokojují jeho potřeby a rozvíjí jeho osobnost (Kyclová Bezděková, 2014).

1.1 Vývoj poznávacích procesů u dětí předškolního věku

Délka předškolního období je stanovena od 3 přibližně do 6 let. Konec této fáze je určen jak fyzickým věkem dítěte, tak nástupem do školy. Jedním z charakteristických znaků tohoto vývojového období dítěte je postupné uvolňování vázanosti na rodinu. Také se u tohoto jedince rozvíjí aktivity, které už nejsou tak samoúčelné. Dítěti mohou umožnit prosadit se ve vrstevnické skupině. Děti si také postupně osvojují běžné normy chování.

J. Piaget nazval typický způsob uvažování dětí předškolního věku za názorné, intuitivní myšlení. Tento způsob myšlení je málo flexibilní, nepřesný a nerespektuje plně zákony logiky. Mezi typické znaky patří:

- **Egocentrismus** = dítě ulpívá na subjektivním pohledu, vede to k nepřesnostem v poznávání, příklad: dítě si zakrývá rukama oči a chce, aby je druzí neviděli.
- **Fenomenismus** = dítě klade důraz na určitou, nepochybnou podobu světa, svět je pro něho takový, jak vypadá, příklad: dítě odmítá sdělení, že velryba není ryba.
- **Magičnost** = dítě nepoznává značný rozdíl mezi skutečností a fantazijní produkcí.
- **Absolutismus** = dítě má přesvědčení, že každé poznání musí mít jednoznačnou platnost, dítě projevuje potřebu jistoty.

Dále se zmíníme o fantazii, která je dle Vágnerové (2000) důležitá pro citovou a rozumovou rovnováhu dítěte. Má uklidňující a emocionálně příznivý účinek. Dětská fantazie má projevy animismu = dítě světu přičítá vlastnosti živých bytostí. Děti v tomto věku sice umí odlišit živé bytosti od neživých objektů, ale stále tyto rozdíly rády přehlížejí.

V předškolním věku dochází k vývoji dětské kresby, která je prostředkem vyjádření myšlenek a prožitků dítěte. Totéž dítěti umožňuje hra a vypravování. „*Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe*“ (Piaget in Vágnerová, 1970, s. 109). Čím je dítě vyzrálejší, tím se dětské výtvary více podobají skutečnosti.

1.2 Identita a socializace v předškolním věku

S rozvojem kognitivních funkcí se utváří identita dítěte. Jedinec o sobě začíná uvažovat a uvědomuje si svoji jedinečnost. Dítě samo sebe vnímá jako aktivní subjekt, jehož sebehodnocení je závislé na názoru jiných osob, hlavně rodičů. Stále tu můžeme zohlednit dětský egocentrismus a magičnost uvažování. Děti se v tomto věku rády ztotožňují se svými rodiči a tím posilují své sebevědomí. Součástí identity může být vše, co k dítěti patří: lidé, k nimž si vytvořil vztah, věci, které vlastní a také prostředí, ve kterém žije.

Neméně důležitá je socializace dítěte předškolního věku. V tomto věku potřebuje být aktivní, rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Díky aktivitě, jejímž prostřednictvím se dítě může prosadit, je naplňována potřeba seberealizace. Dospělý dítěti poskytuje zpětnou vazbu, která v pozitivním smyslu posiluje dětskou sebeúctu a sebejistotu. V předškolním věku dítě rozvíjí sociální dovednosti, učí se přijímat vzorce chování, rozvíjí prosociální chování, které vyžaduje dosažení určité úrovně empatie a schopnost patřičně ovládat vlastní potřeby. Pro posílení prosociálního chování musíme brát v úvahu předpoklady, jimiž jsou uspokojování potřeby jistoty a bezpečí, dosažení úrovně poznávacích kompetencí i sociální učení důležité pro život a socializaci dítěte.

Významnou autoritou jsou rodiče, kteří představují pro dítě ideál. Dítěnekriticky akceptuje veškeré jejich postoje, hodnoty a projevy v hotové podobě. Dítě se tak cítí být v bezpečí a má pocit jistoty. Svým rodičům přisuzuje všemocnost a chce být jako oni. Tuto potřebu uspokojuje zejména ve hře, kde může snadno získat

roli dospělého. Dítě rodičovské role inspirují a jsou pro ně motivující v pozitivním slova smyslu. V předškolním věku se utváří a upevňují vztahy s kamarády, dítě se začleňuje (Vágnerová, 2000).

1.3 Tělesný a pohybový vývoj

Předškolní věk je považovaný za jedno z nejdůležitějších období z hlediska tělesného a psychického vývoje dítěte. V tomto období se u dítěte zrychluje růst a mění se celková jeho tělesná konstituce. Průměrné výšky dosahuje od 90 do 120 cm a váží 15 až 25 kg. Během tělesného vývoje dochází k růstu dlouhých kostí a svalové hmoty. Dítě postupně roste do délky, a tak můžeme mluvit o „vytáhlosti“. Je patrné prodloužení horních a dolních končetin, rozvíjí se podélná a příčná klenba a dokončuje se prořezávání mléčných zubů.

V tomto věku je nezbytně nutná pravidelná pohybová aktivita a dostatečné protažení. Dále se utváří obranyschopnost dítěte. Celková přestavba těla si vyžaduje zdravou a vyváženou stravu. Ta dítěti dodá potřebný přísun živin a vitamínů.

Pohyb, nejpřirozenější potřeba každého dítěte, neodmyslitelně patří k životu předškolního dítěte. Mnohem lépe dokáže koordinovat své pohyby, hrubá motorika se zdokonaluje. Dítě chodí rovně, zvládne stát a později skákat na jedné noze a v jemné motorice je zručnější. Stále se vyvíjí kresba, dítě umí navlékat korálky na nit a zavázat si tkaničky (Iva Fínová, 2019).

2. Řeč

Díky řeči se lidé dorozumívají a vyjadřují. K správnému vývoji řeči přispívá především rodinné prostředí, míra intelektu, funkční centrální nervový systém a sluch, genetické dispozice. Děti bychom měli vybízet k myšlenkové aktivitě a jejich řeč budovat a rozvíjet (Kyclková Bezděková, 2014). Řečí můžeme plnohodnotně poznávat, získávat informace, navazovat vztahy s lidmi, získávat zkušenosti od starších a vyjadřovat svá přání (Jungwirthová, 2009).

2.1 Význam řeči

Od obecné charakteristiky předškolního věku dítěte se dostáváme k hlavnímu tématu této práce. Na začátek se více přiblížíme charakteristice řeči. Co je řeč? Můžeme ji vystihnout pár znaky. Řečí se obracíme k jiným lidem a díky ní lze vést rozhovor a vytvářet společenství. Je univerzální, a tak může vyjadřovat úplně všechno. Řeč a hledání výrazů ve svém celku tvoří významnou část lidské kultury v básnictví, ve filosofii, v náboženství a ve vědě.

„Řeč je specificky lidskou schopností. Jedná se o vědomé užívání jazyka jako složitého systému znaků a symbolů ve všech jeho formách. Slouží člověku ke sdělování pocitů, přání, myšlenek“ (Klenková, 2006, s. 27). Tato schopnost řeči není vrozená, je rozvíjená na základě našich dispozic při verbálním styku s mluvícím okolím. Řeč úzce souvisí s poznávacími procesy a myšlením (Klenková, 2006).

2.2 Vývoj dětské řeči

Každé dítě si osvojuje mateřský jazyk a prochází vývojovými stádii. Měli bychom mít na vědomí, že vývoj řeči je ovlivňován řadou faktorů: vrozenými dispozicemi a sociokulturními podmínkami (Klenková a Kolbábková, 2002). Řeč je základním nástrojem sociálního přizpůsobení a ukazatelem kvality výchovného prostředí rodiny (Kropáčková a Splavcová, 2016).

Je dobré mít všeobecný přehled o vývoji řeči u intaktních dětí, když chceme vést logopedickou praxi a rozvíjet komunikační schopnosti. Vývojem řeči a myšlení se věnovala celá řada našich i zahraničních odborníků. Většina z nich rozděluje stadia vývoje řeči na přípravné stádium a stádium vlastního vývoje řeči, kdy je důležité přistupovat k hodnocení u každého dítěte individuálně a brát v úvahu časovou variabilitu.

V přípravném stádiu řeči, tedy v období do jednoho roku života dítěte, lze zaznamenat předverbální a neverbální projevy, čímž předverbální aktivity jsou ve vývoji nahrazeny verbálními projevy, zatímco neverbální přetrvávají v různých formách celý život. Vlastní vývoj řeči začíná pak kolem jednoho roku života dítěte (Klenková, 2006).

- **Prenatální vývoj** – dítě vnímá tlukot matčina srdce, zvuky z vnějšího prostředí, melodii a jejich rytmus.
- **Období křiku** – dítě pláče a někdy si kýchne. Během prvních týdnů některé děti pláčou méně, jiné hodně. K tomu, aby se dítě utišilo, napomáhá pevné zabalení a mírné houpání. Každé novorozené dítě je vybavené schopností odlišit lidskou řeč od jiných zvuků. Lidská řeč už dítěte vzbuzuje živější reakce než u jiných zvuků.
- **Žvatlání pudové** – malí kojenci vydávají zvuky. Začíná se tvořit hlas, slabiky se skládají z hlásek PBM a TD, na kterých se významně podílí rty a jednoduché pohyby jazyka.
- **Žvatlání napodobivé** – zdokonaluje se vnímání a schopnost ovládat mimické svaly, slabiky se začínají více podobat slovům. Lidské řeči začíná dítě rozumět a to se projevuje reakcí na ni.
- **První slovo** – dítě začíná chodit, dozrávají nervové dráhy řídící motoriku. Dítě dovede propojit věc se zvukem slova a pojmenovat ji, př. ham, haf.
- **První věta** – vzniká kombinací jednoduchých slov a přírodních zvuků.
- **Slovní zásoba** – je rozšířená, dítě zatím více slovům rozumí, než je používá (Kutálková, 2011).

V období jednoho roku dítě nejčastěji používá podstatná jména. Postupně tvoří jeho slovní zásoba cca 70 – 80 slov a používá jednoslovné věty. V období kolem roku a půl a dvou let dítě aktivně poznává své okolí a tvoří věty ze dvou slov. Ve druhém roce života ovládá 200 – 400 slov, která už dovedesklouňovat i časovat. Lze pozorovat i pokrok v gramatické stavbě řečového projevu a ve schopnosti tvořit víceslovné věty (Klenková a Kolbábková, 2002).

- **Období otázek** - zpravidla kolem třetího a čtvrtého roku. Dítě se během celého dne ptá na otázky typů: „*Co je to? A proč?*“ vedoucích ke snaze si povídat a vyzkoušet sociální funkci řeči (Kutálková, 2011).

Dospělí jsou pro děti nejlepšími společníky, protože jsou jim schopni na tyto otázky odpovědět a uspokojit tak jejich zvědavost. Během předškolního věku se řeč dítěte zdokonaluje (Kloudová, 2013).

- **Vývoj výslovnosti** – zájem o výslovnost dětí projevujeme ve věku tří až čtyř let. Pomocí jednoduchých preventivních postupů lze celkem snadno předejít dlouhé řadě potíží ve výslovnosti (Kutálková, 2011).

Dítě v tomto věku dovede sdělit své jméno a jména sourozenců, ve své slovní zásobě má více jak tisíc slov a začíná tvořit všeobecnější pojmy. Dalšího významného pokroku si můžeme všimnout ve správném řazení slov ve větě. Dítě dokáže odrecitovat jednoduché básničky nazpaměť a umí tvořit i podřadná souvětí.

V období pátého a šestého roku života je dítě schopno zopakovat dlouhou větu a pojmenovat předměty kolem sebe. Zcela bez problémů nám vysvětlí, na co používáme předměty, dovede vyprávět příběh a správně vyslovuje většinu hlásek. (Klenková a Kolbábková, 2002). Dítě v tomto věku dovede mluvit souvisle v jednoduchých a rozvitých větách (Kloudová, 2013).

2.3 Podmínky správného vývoje řeči

Vývoj dětské řeči a jeho jednotlivá období jsme si přiblížily. Nyní se budeme více věnovat podmínkám správného vývoje řeči, bez nichž bychom se neobešli. Tedy, aby vývoj řeči dětí probíhal bez překážek, musí být splněny některé podmínky (Kutálková, 2011). Budeme-li je znát a brát je na vědomí, pak řeč dětí může dosáhnout jakožná nejlepší úrovně. Autorka to nazývá řízení fyziologického vývoje řeči (Kutálková, 2005).

a) Základní podmínky anatomicko-fyziologické:

- Dýchání
 - hluboké dýchání nosem;

- správná klidová poloha jazyka – zuby jsou u sebe, jazyk se dotýká horního patra;
- hospodaření s dechem – schopnost vyslovovat dlouhé celky, dítě pracuje s dechem.
- Tvorba hlasu
 - hlasová hygiena – nenamáhat si hlasivky;
 - měkký a tvrdý hlasový začátek – unavené broukání a vzteklý pláč;
 - schopnost regulovat sílu a výšku hlasu.
- Artikulace
 - podjazyková uzdička – omezení pohybů jazyka;
 - velikost a pohyby jazyka – obratnost jazyka;
 - tvar zubů;
 - správný tonus orofaciálního svalového systému – správné napětí obličejových svalů.
- Smyslové vnímání

Sluch:

- péče o zvukovod – čištění uší;
- prevence zánětů středouší;
- sledování adenoidní vegetace = nosní mandle;
- regulace hlasitosti zvukových podnětů;
- kvalitní funkce ucha = sluchové vnímání – od raného dětství, akustická; pozornost, paměť, hudební sluch, fonemický sluch atd.

Zrak:

- kvalitní zrakové vnímání – zraková pozornost;
- koordinace očních pohybů.
- Motorika a pohybová koordinace
 - motorika velkých svalových skupin;

- jemná motorika a pohybová koordinace;
- koordinace ruka – oko – předpoklad pro všechny manuální činnosti a psaní a čtení.
- Prostředí jako zdroj informací
 - správný mluvní vzor –nevyskytuje se vada řeči;
 - výchovný styl – dítě si o všem nerozhoduje;
 - výchovné metody – důslednost;
 - uspokojování potřeb dítěte – dobré materiální zabezpečení, rodiče věnují svému dítěti svůj čas;
 - rovnováha mezi požadavky a možnostmi dítěte;
 - vliv médií –průměrný(Kutálková, 2011).

b) Všeobecné zásady správného vývoje řeči = cesta k úspěchu

- dostatek přiměřených podnětů
- respektovat věk dítěte
- respektovat dosažený stupeň vývoje
- zájmy
- pochvala
- trpělivost
- výběr podnětů
- rozvoj smyslového vnímání
- rozvoj tělesné obratnosti
- dialog předpokládá dva lidi

V dialogu lidí je mluvená řeč mnohdy doprovázená také gesty a mimikou. Budeme-li hovořito neverbální komunikaci, jmenujme další důležitou složku v řízení fyziologického vývoje řeči dětí.

Během života navazujeme kontakty s lidmi a přijímáme jejich slovní sdělení. To jak hovoříme a jaké postoje při řeči zaujímáme, o nás mnohé vypovídá. Kdo umí číst řeč těla, mnohdy se vyzná v druhých lidech a nemá potíže při navazování kontaktů. „*Proto musí výchova řeči obsáhnout nejen péči o obsah a formu, ale i příležitost naučit se rozumět signálům mimoslovním a používat je*“ (Klenková, 2005, s. 57).

c) Metody pro úspěšný vývoj řeči

- hry
- básničky
- četba pohádek, prohlížení knížek
- divadelní představení
- mluvní vzor dospělých, živý kontakt s lidmi (Klenková, 2005)

3 Vady řečidítěte předškolního věku

Narušený vývoj řeči lze definovat jako: „*systémové narušení jedné či většího počtu, eventuelně i veškerých oblastí vývoje řeči, tzn. osvojování mateřského jazyka vzhledem k chronologickému věku dítěte*“ (Bytešníková, 2007, s. 99). Nedostatek se může projevit v rovině jak morfologicko-syntaktické, foneticko-fonologické, lexikálně sémantické, tak pragmatické. Při zjištění těchto nedostatků je důležitá logopedická prevence, správná diagnostika a stimulace.

V celém procesu intervence u dítěte s opožděným či narušeným vývojem je nebytně nutná podpora rodičů a pedagogů mateřských škol. Jsou známé kategorie, které vypracovali v 80. letech 20. století autoři Sovák a Lechta. Dle nich narušený vývoj řeči klasifikujeme z hlediska etiologického, stupně narušení, průběhu vývoje řeči a v neposlední řadě z hlediska věku (Bytešníková, 2007).

3.1 Opožděný vývoj řeči

Když dítě ve třech letech nejeví známky řečového projevu či mluví méně než ostatní děti stejného věku, hovoříme o opožděném vývoji řeči. Je nutné zajistit odborná vyšetření, která vyloučí: vady sluchu, zraku a mluvních orgánů, porušení intelektu, akustickou dysgnozii = neschopnost zapamatovat si slova a autismus (Klenková, 2006).

Dítě s prostým opožděným vývojem řeči zpravidla rozumí řeči, zdržení nastává ve vyjadřování. Někdy je opožděná také celková motorika dítěte, ale zdravotní stav dítěte je v normě. Vývoj je v rovnováze zpravidla kolem třetího a pátého roku věku dítěte.

Porucha sluchu, mluvidel, intelektu, jemné motoriky, nepodnětné nestimulující prostředím či těžká porucha zraku může být příčinou opožděného vývoje řeči. Dítěti je nutné zajistit odpovídající komplexní péči (Kejklíčková, 2016). Terapie začíná až kolem třetího roku života dítěte. Do tří let se jedná o období fyziologické nemluvnosti (Kutálková, 2011).

3.2 Dyslalie

Dyslalie patří mezi nejvíce vyskytovanou poruchu komunikačních schopností. Již v roce 1830 termín dyslalie použil Schulthes. Označení patlavost zavedl Janke v roce 1900.

Při dyslálii dochází k narušení výslovnosti jedné hlásky či skupiny hlásek mateřského jazyka. Ostatní hlásky jsou vyslovovány bezchybně (Klenková, 2006). Termín dyslalie je složený z předpony dys-, znamenající poruchu vývoje některé funkce, a ze zbytku slova – lalie, pocházejícího z řeckého slova lalein, v českém předkladu žvatlat (Kutálková, 2011). Dvořák přikládá své poznatky a říká: „*Dyslalie je nesprávná výslovnost hlásek, kdy se určitá hláska konstantně zvukově odlišuje v řečovém projevu od kodifikované normy daného jazyka*“ (Bytešníková, 2012, s. 42).

Je důležité odlišovat vadnou výslovnost od nesprávné výslovnosti, která je fyziologickým a přirozeným jevem trvajícím do určitého věku dítěte. Dyslalie je vývojová vada vznikající v průběhu vývoje výslovnosti. Každé dítě se během svého vývoje snaží správně zvukově napodobit slyšená slova. Správná výslovnost vzrůstá až s přibývajícím věkem jedince, kdy dochází k procesu dozrávání dítěte a vlivu logopedické prevence (Klenková, 2006).

Při vzniku dyslalie působí celá řada endogenních a exogenních činitelů. Je zde velké množství vlivů, které tuto vadu způsobují (Bytešníková, 2012). K vnitřním vlivům řadíme: poruchy sluchu, nedostatečnou diskriminaci zvuků, anatomické vady řečových orgánů - nevedou vždy ke vzniku dyslalie, neuromotorické poruchy, kognitivně-lingvistické nedostatky závislé na stupni mentálního vývoje. K vnějším vlivům patří hlavně psychosociální faktory. Velmi důležitou úlohu plní osobnost dítěte a jeho mentalita, která se projevuje v chování a vlastnostech. Dále lze hovořit o faktoru dědičnosti, vlivu prostředí, poruše analyzátorů = narušené sluchové a zrakové vnímání, velký vliv na stimulaci řeči má výchova s dostatkem citů a porozumění. U dítěte mohou být rovněž poškozené dostředivé a odstředivé nervové dráhy a řečový neuroefektor. V tomto případě jsou důležité kompenzační mechanismy (Klenková, 2006).

a) Klasifikace dyslalie podle Lechty (1990)

Při ucelené klasifikaci dyslalie vycházíme z více hledisek: vývojového, etiologického, rozsahu, kontextu a lokalizace konkrétní příčiny.

- Vývojové hledisko:

V rámci vývojového hlediska může zdokonalení výslovnosti dítěte trvat relativně delší dobu. Do vývojového hlediska řadíme: fyziologickou dyslalii – dítě nesprávně vyslovuje přibližně do pěti let, prodlouženou fyziologickou dyslalii – dítě nesprávně vyslovuje i v období mezi pátým až sedmým rokem a dyslalii v pravém slova smyslu – odchylka ve výslovnosti u dítěte je už zafixovaná.

- Etiologické hledisko:

V rámci etiologického hlediska lze hovořit o orgánové a funkční dyslalii. „*Funkční dyslalie vzniká na základě narušené sluchové diferenciace, nedostatečných motorických schopností dítěte, napodobováním nesprávného řečového vzoru, zanedbáváním ze strany sociálního prostředí, eventuálně při výskytu dědičných vlivů*“ (Bytešníková, 2012, s. 44). Orgánová dyslalie je způsobená deficitem v dostředivé, odstředivé či centrální části reflexního okruhu.

- Rozsah vadně tvořených hlásek:

V rámci rozsahu vadně tvořených hlásek lze dyslalii členit na dyslalii universallis – řeč dítěte je nesrozumitelná a souhlásky jsou obvykle nahrazené hláskou „t“, dyslalii multiplex – srozumitelnost je na lepší úrovni a dyslalii parcialis – dítě vyslovuje špatně pouze jednu hlásku či několik hlásek.

- Kontext:

V rámci kontextu můžeme hovořit o dyslalii hláskové a o dyslalii kontextové.

- Lokalizace konkrétní příčiny:

U hlediska lokalizace konkrétní příčiny můžeme jmenovat dyslalii audiogenní, labiální, dentální, lingvální, palatální či nazální (Bytešníková, 2012).

b) Úprava výslovnosti

Při úpravě výslovnosti bychom měli dodržovat tři kroky:

- Nacvik hlásky

- Automatizace nacvičené hlásky – využíváme přírodní zvuky, ptáme se dítěte: „*Jak dělá kukačka? Kuku.*“ Dobře poslouží i letáky se slovy a obrázky. Dítě podle nás jednotlivá slova opakuje.

- Sebekontrola – ptáme se dítěte: „*Jak dělá kukačka?*“ Dítě už samo nabídne kuku. „*Bylo to dobře? Ano/Ne. Nevadí, opravíme*“ (Kutálková, 2011).

3.3 Vývojová dysfázie

Při vývojové dysfázii je vývoj řeči specifický, projevuje se ztíženou schopností či neschopností verbálně komunikovat i přes to, že podmínky pro rozvoj řeči jsou dobré. Nevyskytuje se závažná porucha sluchu, inteligence dítěte je přiměřená a sociální prostředí stimuluje přirozený vývoj dítěte (Klenková, 2006). Projevuje se v opožděném vývoji řeči, u dítěte dochází k narušení zrakového a sluchového vnímání, narušení paměťových funkcí, prostorové orientace a motorických funkcí (Kejklíčková, 2016).

Narušený vývoj řeči má nepříznivý vliv na formování osobnosti dítěte v sociálním kontextu, na jeho zájmy i budoucí profesní zaměření. Je tedy nutné provést včasnou a odbornou diagnostiku, která si zasluhuje maximální dohled odborných pracovníků (Klenková, 2006). Diagnostika je zaměřená na řečové schopnosti, na rozvoj kognitivních schopností, hru a sociální interakci dítěte s okolím. Při diagnostice cíleně vyšetřujeme: motorické funkce, laterální, orientaci v prostoru a čase, zrakové a sluchové percepce, vnímání a porozumění řeči, řečovou produkci, grafomotoriku v podobě kresby, paměťové schopnosti čtení, psaní a počítání, tedy rozvoj symbolických funkcí (Kejklíčková, 2016).

Při určení etiologie bereme v úvahu genetické, vrozené a získané faktory. Jak uvádí Friel-Patt (in Klenková, 2006) při etiologii narušeného vývoje řeči působí větší počet činitelů ve složitých interakcích. Škodová a Jedlička seztotožňují se stanoviskem Dlouhé a Nevšímalové, kdy příčinou je postižení centrální nervové soustavy. Ruské autorky, Volková a Šachovská se domnívají, že ve vývojové dysfázii se jedná o organické narušení řeči centrálního charakteru. Lze hovořit o opoždění ve vyžívání nervových drah, které může být vrozené či získané v raném předškolním období dítěte (Klenková, 2006).

Při vývojové dysfázii lze rozlišit čtyři stupně: nemluvnost, těžkou dysfázii, dysfázii a dysfatické rysy.

- Nemluvnost

Dítě se vyjadřuje pouze pohybem, gesty a hlasem, nerozvíjí se mluvená řeč.

- Těžká dyslálie = částečná nemluvnost

Řeč dítěte se rozvíjí velmi pomalu, obtížnější učení než u běžného dítěte.

- Dysfázie

Řeč se rozvíjí, dítěti umožňuje se běžně dorozumívat. Ovšem odchylky jsou ve slovní zásobě, gramatice, stavbě vět a ve výslovnosti.

- Dysfatické rysy

Děti mají specifickou poruchu ve výslovnosti. Základní příznaky: malá slovní zásoba, slova jsou zkomolená, obtížnost v označování času, věty bývají velmi jednoduché až stereotypní, zpřeházená slova ve větě, v řeči chybí zvrtná zájmena a pomocné tvary slovesa býti, nesprávná volba předložek, objevují se novotvary (Kutálková, 2011).

4 Zajištění logopedické péče pro děti předškolního věku

Logopedická péče pro jedince s narušenou komunikační schopností je v České republice v kompetenci tří rezortů: ministerstva zdravotnictví, ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstva práce a sociálních věcí. Logopedi pracují v nestátním sektoru, ovšem po roce 1989 vznikají i soukromé, nadační a charitativní organizace určené pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří mohou využívat jejich služeb (Klenková, 2006).

4.1 Rezort ministerstva zdravotnictví ČR

V rezortu ministerstva zdravotnictví je logopedická péče v rukách logopeda, který pracuje v logopedických poradnách, ambulancích případně soukromých klinikách (Klenková, 2006). Logoped je absolventem vysoké školy, který úspěšně složil státní zkoušku z logopedie.

Logoped ve zdravotnictví = klinický logoped skládá atestační zkoušku a poskytuje logopedickou péči dětem i dospělým (Kutálková, 2010). K atestaci je možné se přihlásit na základě splnění legislativních požadavků rezortu.

Pracoviště klinické logopedie jsou umístěna ve zdravotních centrech. Doporučení k logopedické péči dává dětský lékař. Vzájemná spolupráce dětského lékaře s logopedem je výhodná pro všechny zúčastněné: lékaře, logopeda a rodinu a může ušetřit spoustu času při sestavování anamnézy. Rodiče s dítětem mohou docházet na logopedické pracoviště, kde dítěti poskytují standartní logopedickou péči.

Každá terapie by měla být účelná a efektivní (Kutálková, 2011). Klienty logopedických ambulancí jsou jedinci s přetrvávající dyslálií, získanými narušeními komunikačními schopnostmi i mluvní profesionálové, u nichž se při výkonu jejich profese předpokládá komunikační schopnost. Lze sem zařadit jak herce, moderátory, tak i pedagogy a osoby z dalších oblastí (Klenková, 2006).

Jiná možnost, která se pro děti ve zdravotnictví nabízí, je logopedická péče na lůžku. Je zprostředkována ve formě intenzivní terapie či ve formě stacionáře (Kutálková, 2011).

4.2 Rezort ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

V rezortu MŠMT ČR může být logopedická péče zajišťována v běžných mateřských školách, logopedických třídách zřízených při mateřských školách, mateřských a základních školách logopedických a speciálních mateřských školách.

a) Mateřské školy

Zajištěná logopedická péče pro děti předškolního věku může být i v běžné mateřské škole. Učitelky mohou absolvovat kurzy a školení, kde nabývají nových znalostí o prevenci poruch řeči a odstraňování prostých dyslálií, tedy drobných vývojových odlišností. Učitelky jsou označovány za logopedické asistentky (Kutálková, 2011). Jejich hlavním a významným úkolem je prevence poruch řeči, řízení fyziologického vývoje a včasné informování rodičů dítěte. V tom je jejich práce velmi záslužná (Klenková, 2006). Logopedické asistentky pracují s celou dětskou skupinou a mohou dětem věnovat individuální logopedickou péči. Měly by ovšem splňovat základní podmínky, díky kterým bude terapie účelná. Jednou z podmínek je kvalifikace získaná logopedickým kurzem či státní zkouškou z logopedie na vysoké škole.

b) Speciální mateřské školy

Další možností, kam mohou rodiče s dětmi docházet, jsou logopedické třídy zřízené při mateřských školách, mateřské a základní školy logopedické. Do mateřské školy logopedické jsou přijímány děti se závažným stupněm postižení vztahující se k oblasti vnímání, zpracování a užívání řeči. Těmto dětem je třeba zajistit nadstandardní a soustavnou logopedickou péči. Díky těmto podmínkám je dítě lépe připraveno pro následné zařazení do hlavního vzdělávacího proudu a jeho socializaci. V případě, kdy je žádoucí setrvání dítěte v běžné mateřské škole a zachování všech kvalit sociálních vazeb, lze uvažovat o logopedické třídě.

Vzdělávání dětí s narušenou komunikační schopností ve školním věku probíhá na základních školách logopedických zabezpečujících každodenní kvalitní logopedickou péči (Klenková, 2006). V souladu s RVP ZV je dbáno na rozvoj komunikačních schopností žáků, minimalizování důsledků narušené komunikace ve vztahu k rozvoji jejich osobnosti (Knotová, 2014).

Zajištění logopedické péče ve speciální mateřské škole a přijetí dítěte do této instituce je podmíněné schvalovacím řízením. Logopedická cvičení probíhají v malé skupině dětí a individuální logopedická péče v přítomnosti logopedky. Mateřská škola v neposlední řadě zajišťuje individuální pomoc rodičům.

c) Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny se věnují problematice přípravy na školu a školní výuku, soustředí se na poruchy učení a pozornosti (Kutálková, 2011). Logopedickou péči zajišťují dětem a žákům se specifickými poruchami učení bez souběžného dalšího zdravotního postižení (Laurenčíková, 2009). V poradnách se můžeme setkat s psychology a se speciálními pedagogy různého zaměření (Kutálková, 2011).

„Poradenské služby včetně speciálně pedagogických jsou odborné služby dětem, rodičům a pedagogickým pracovníkům, poskytované subjekty systému výchovného poradenství k optimálnímu zabezpečení výchovně-vzdělávacího procesu, osobnostního rozvoje žáků a k řešení obtíží ve školní práci, výchově a vývoji dětí a žáků“ (Klenková, 2006, s. 215).

d) Speciálně pedagogická centra (SPC)

Speciálně pedagogická centra jsou zřizována při speciálních školách. Jsou poradenským orgánem pro rodiče a jejich děti a pro učitele mateřských a základních škol. Děti jsou do logopedické péče zařazeny na základě vyšetření odborných pracovníků speciálně pedagogického centra (Klenková, Kolbábková, 2003).

4.3 Rezort ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Logopedi působící v rezortu ministerstva práce a sociálních věcí zabezpečují péči dětem s poruchou komunikační schopnosti, které jsou postiženy buď mentálně, tělesně či smyslově (Klenková, Kolbábková, 2003).

V tomto ohledu lze zmínit zákon č. 108/2006 o sociálních službách, který upravuje v paragrafu č. 34 zařízení zajišťujících sociální služby. V rezortu ministerstva práce a sociálních věcí je logopedická péče nejčastěji realizována v denních stacionářích, týdenních stacionářích a domovech pro osoby se zdravotním postižením (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů).

Další možností je logopedická péče v domácím prostředí dítěte. K úspěšné realizaci je možné využívat občanských sdružení s cílem pomáhat lidem s poruchami řeči a komunikace. V praxi jsou to pracovníci z center rané péče. Velmi úspěšná může být logopedická péče v domácím prostředí dítěte ve spolupráci sociální pracovníce a logopeda. V prostředí domova je dítě motivované formou hry a zábavy (Kejklíčková, 2016).

5 Možnosti podpory rozvoje komunikačních dovedností u dětí předškolního věku

Komunikační dovednosti přispívají k navazování a udržování kompetentních mezilidských vztahů a během života se stále vyvíjejí. Velmi významným obdobím pro rozvoj komunikačních dovedností je předškolní věk. V tomto vývojovém období je tudíž nezbytně nutné předcházet vzniku odchylek v komunikačním procesu a vytvořit podmínky pro optimální tvorbu komunikačních dovedností (Bytešníková, 2012).

5.1 Rozvoj jazykových a komunikačních dovedností dětí v mateřských školách

Předškolní vzdělávání je záměrný proces výchovy a vzdělávání, usnadňuje dítěti jeho další životní dráhu a vytváří optimální předpoklady pro jeho další stupeň vzdělávání. Tento výchovný a vzdělávací proces probíhá pod vedením pedagoga, kde se děti systematicky vzdělávají, socializují a kultivují s cílem dosažení přijatelného stupně vzdělanosti (Opravilová, 2016).

V naší společnosti se zaměřujeme na to, aby se v rámci předškolního vzdělávání rozvíjely jazykové a komunikační dovednosti dětí. To je zprostředkováno vzdělávacími programy. V dnešní době je v platnosti *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Dle RVP PV je hlavním cílem jazykové a komunikační výchovy vytváření komunikativní kompetence dětí (Průcha, 2011). Jazyková a komunikační výchova je součástí jedné ze vzdělávacích oblastí, a tou je oblast *Dítě a jeho psychika*.

Jazyk a řeč:

a) Dílčí vzdělávací cíle

- *rozvoj řečových schopností, jazykových dovedností receptivních a produktivních;*
- *rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu;*
- *osvojení poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní.*

b) Vzdělávací nabídka

- *artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky;*
- *společné diskuze, rozhovory, individuální a skupinová konverzace: vyprávění zážitků, příběhů;*
- *komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv.*

- *samostatný slovní projev na určité téma;*
- *poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů;*
- *přednes, recitace, dramatizace, zpěv.*

c) Očekávané výstupy

- *správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči;*
- *pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno;*
- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách;*
- *vést rozhovor;*
- *domluvit se slovy i gesty, improvizovat (MŠMT, 2018, s. 17 - 18).*

5.2 Oblasti, přístupy a metody pro podporu vývoje řeči

Jeli v našem zájmu podpořit vývoj řeči dětí, měli bychom znát jednotlivé oblasti, přístupy a metody, díky kterým rozvíjíme komunikačních dovedností u dětí předškolního věku.

Oblasti, přístupy a metody dle Bednářové a Šmardové (2011):

- rozvoj všech kvalit vnímání

Sluchové vnímání:

„Sluch je nejdůležitějším smyslovým analyzátozem při vytváření a rozvoji řeči“ (Klenková, Kolbábková, 2003, s. 24). Vhodnými činnostmi na rozvoj sluchového vnímání dětí předškolního věku je naslouchání pohádek a příběhů, lokalizace a poznávání zvuků, poznávání písní podle melodie, zpívání s dítětem, básničky, říkadla, rozpočítadla, vytleskávání slov na slabiky atd. (Bednářová, Šmardová, 2011).

Zrakové vnímání:

„Ve vývoji řeči má význam i zrakové vnímání. Spočívá v tom, že upevňuje sluchové vjemy. Při výchově řeči kontroluje mluvidla jiných osob i vlastní“ (Klenková, Kolbábková, 2003, s. 28). Vhodnými činnostmi na rozvoj zrakového rozlišování je práce se stavebnicemi, mozaikami - děti vyhledávají a vkládají shodné a odlišné díly, vyhledávání stejných dvojic, loto, vyhledávání rozdílů ve dvojicích obrázků atd.

Schopnost analýzy a syntézy = uvědomování si části a celku viděných objektů procvičujeme pomocí stavebnic a kostek, skládanek, mozaiky, skládáním puzzle atd. (Bednářová, Šmardová, 2011).

o rozvoj motoriky

„Motorické schopnosti dítěte a řeč se vzájemně ovlivňují. U dítěte, u něhož probíhá správný pohybový vývoj, nastupuje většinou v odpovídajícím období i vývoj řeči“ (Klenková, Kolbábková, 2003, s. 18).

Jemná motorika:

Aktivít na rozvoj jemné motoriky je mnoho. Patří sem např. společenské hry, skládání tvarů a figur z tyčinek, párátek, krátkých špejlí, slámek, modelování, uzlování na šňůrkách, malování, obtiskování, pomáhání v domácnosti, oblékání panenek a plyšových hraček. Děti mohou cvičit s prsty jejich tukaním na desku stolu = hraje na klavír či solením polévky = špetkový úchop (Bednářová, Šmardová, 2011).

Hrubá motorika:

V hrubé motorice sledujeme koordinaci jednotlivých pohybů těla. Zdokonalování hrubé motoriky provádíme cvičeními, jimiž jsou např. zdolávání překážek v chůzi, běhu, přeskokování, házení a chytání míče, cvičení na udržení rovnováhy těla. Velmi prospěšný je spontánní pohyb dětí, jízda na tříkolce, koloběžce a kole (Klenková, Kolbábková, 2003).

Motorika mluvidel:

Při rozvíjení motoriky mluvidel jsou vhodná jednoduchá cvičení navozovaná hravou formou. U dětí procvičujeme pohyblivost jazyka, rtů, čelisti, nácvik dýchání a napodobování zvuků (Bednářová, Šmardová, 2011).

a) cvičení na pohyblivost jazyka

- olízneme jazykem horní, dolní zuby a celá ústa
- jazykem dosáhneme na nos, bradu, levý a pravý koutek rtu
- mlaskneme jazykem, vytvoříme z jazyka „korýtko“

b) cvičení na pohyblivost rtů

- vtáhneme rty, našpulíme ústa

- máme našpulené rty, usmějeme se jedním i druhým koutkem úst
- ústa jsou našpulená, široký úsměv (Klenková, Kolbábková, 2003)

c) procvičování pohyblivosti čelisti

- otevírání úst
- kroužení čelistí
- předsazení horní a dolní čelisti

d) nácvik dýchání

- cvičení prodlouženého nádechu nosem
- cvičení pomalého výdechu
- usměrňování výdechového proudu (Bednářová, Šmardová, 2011)

Aktivity:

Předvedeme dětem, jak mají správně dýchat - čicháme ke květině, cítíme vůni posekané trávy, vůni pečiva atd. Volíme hry na podporu čichu, s dětmi poznáváme vůně, foukáme bublinky do vody, pískáme na píšťalu, nafukujeme balóčky, roztáčíme větrník, foukáme do semen pampelišek, hrajeme si ve vodě - nadechneme se nosem a pusou vytváříme bublinky (Kutálková, 2010).

e) napodobování zvuků zvířat

- husa – syčení, zuby jsou lehce stisknuté
- včela – široký úsměv
- cvrček – jazyk za horní řezáky, široký úsměv

- názornost

Děti si mohou lépe utvořit pojmy prostřednictvím vnímání. Měly by mít možnost pojmenovanou věc vidět, slyšet, ohmatat, cítit a vyzkoušet si ji. Díky tomu dítě získává zkušenosti a představy o věcech a jevech, jimiž se obklopuje.

- vytváření situací podněcujících mluvení

K rozvoji komunikačních schopností dítěte významně přispívá vedení dialogu dospělé osoby s dítětem a snahaprojevít zájem o vše co dělalo, vidělo, zažilo, kde byloatd. Aby dítě pochopilo, na co seho ptáme, snažíme se volit jednoduché otázky.

- opakování

Pro dítě je někdy obtížné se umět vyjádřit a potřebuje tak k odpovědi více času a trpělivosti. A někdy nám zase činí obtíže porozumět sdělení dítěte. Abychom mu více porozuměli, začínáme se ho vyptávat. Ovšem mnoho otázek je může zmást. Tomu můžeme předejít, budeme-li opakovat to, čemu jsme rozuměli. Tím dítě ubezpečíme o pochopení, dodáme mu odvalu a motivaci.

- pojmenování

Pojmenování se váže k slovnímu vyjadřování, popisování a komentování toho, co dítě vidí, slyší, dělá, cítí a myslí. Je významné pro rozvoj řeči, navání komunikace a spolupráce.

- metoda korekční zpětné vazby

Ve správné formě zopakujeme sdělení dítěte. Tímto způsobem řešení předejdeme neustálému napomínání, které může vést k rezignaci dítěte.

- metoda rozšířené imitace

To, co nám dítě sdělilo, po něm zopakujeme a k jeho výpovědi přidáme další slovo.

- metoda alternativních otázek

Díky této metodě vyzýváme děti k slovnímu vyjádření a k přemýšlení.

- metoda doplňování vět a příběhů

Dítě doplňuje věty či známé příběhy. Vše provádíme formou zábavy (Bednářová, Šmardová, 2011).

Všechny tyto přístupy a metody přispívají k rozšíření slovní zásoby dětí předškolního věku. Jak praví Kutálková: „*O důležitosti velké slovní zásoby není třeba diskutovat, nesetkala jsem se zatím s nikým, kdo by ji zpochybnil*“ (Kutálková, 2010, s.112).

5.3 Formy logopedické péče v mateřské škole

a) Individuální logopedická péče

Individuální logopedická péče je dětem zajišťována většinou každý den. Probíhá přibližně 15 až 20 minut v logopedické učebně vybavené logopedickým zrcadlem, magnetickou tabulí a pomůckami.

Individuální logopedická péče je součástí individuálního vzdělávacího plánu sestavovaného na základě vyšetření speciálně pedagogického centra, výsledků psychologického vyšetření či dalších kvalifikovaných pracovníků v rezortu zdravotnictví.

Tato forma logopedické péče se snaží odstranit a zmírnit projevy narušené komunikační schopnosti. Dosáhnout požadovaných výsledků lze rozvojem jemné motoriky a hybnosti mluvidel, dechovými a artikulačními cvičení, rozvojem mluvního hlasu a fonemického sluchu řeči. V individuální logopedické péči věnujeme pozornost tempu řeči, tvorbě slov a vět, rozvoji slovní zásoby dětí, správné výslovnosti, porozumění mluvené řeči a otázkám, odezíráním a podpoře mluvního apetitu.

K domácím procvičováním slouží logopedický deník, jenž obsahuje veškeré materiály používané logopedem při individuální logopedické péči.

b) Kolektivní logopedická péče

Kolektivní logopedická péče se realizuje ve třídě mateřské školy využitím skupinových logopedických cvičení. Patří sem dechová a fonační cvičení, cvičení pro rozvoj motoriky mluvních orgánů, artikulační cvičení a rozvoj fonemického sluchu (Rýdlová, 2018).

II. PRAKTICKÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

6 Popis realizace logopedické intervence v MŠ

Stále více se setkáváme s dětmi s narušenou komunikační schopností, a tak vzrůstá zájem rodičů o odbornou péči. Jak jsem uvedla v teoretické části bakalářské práce, je možné využít služeb rezortů zajišťující logopedickou péči a zahájit včasnou a účinnou terapii. Jelikož s touto problematikou přicházejí do styku i pedagogičtí pracovníci v mateřských školách, snaží se o to více podporovat rozvoj komunikačních dovedností dětí předškolního věku.

6.1 Vymezení cílů praktické části bakalářské práce

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je popis realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole a provedení její analýzy ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce.

6.2 Výzkumné metody

a) Pozorování

„Pozorování je plánovité, cílevědomé a soustavné sledování dané skutečnosti. Sledování této pedagogické skutečnosti, zejména sledování pedagogických situací, jevů, lidí a jejich činnosti, směřuje k jejich analýze a vyhodnocení“ (Čábalová, 2011, s. 100). Je významnou vědeckou metodou kvantitativního a kvalitativního výzkumu a můžeme ho členit na různé druhy: přímé – strukturované a nestrukturované pozorování, nepřímé – zprostředkované záznamem nebo zprostředkované jinou osobou. Metoda pozorování v pedagogickém výzkumu zaznamenává přirozený průběh pedagogických jevů, procesů, aktivit subjektů, jejich podmínek a výsledků. Díky této metodě můžeme sledovat průběh výchovně vzdělávacích procesů a kontakt s pedagogickou realitou.

b) Rozhovor

„Metoda rozhovoru je výzkumná metoda založená na komunikaci a interakci mezi respondentem a výzkumníkem, tj. na přímém dotazování a zjišťování faktů, postojů a motivů u zkoumaného jedince“ (Čábalová, 2011, s. 104). Rozhovor má různé varianty a rozlišujeme jej podle struktury otázek – strukturovaný, nestrukturovaný a polostrukturovaný rozhovor, podle zúčastněných osob - individuální a skupinový

rozhovor a podle místa realizace rozhovoru. Metoda rozhovoru, zejména nestrukturovaný rozhovor, je významnou metodou kvalitativního výzkumu. Díky této metodě se přímo setkáváme s respondentem a s jeho postoji (Čábalová, 2011).

V rámci praktické části bakalářské práce bylo užito aktivního pozorování a nestrukturovaného rozhovoru. V hlavní části je popsána realizace logopedické intervence ve třídě pro děti s vadami řeči a provedena její analýza ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, metod a forem práce.

6.3 Charakteristika místa výzkumného šetření

Vybraná mateřská škola se nachází v Hořicích. Pětiletá mateřská škola využívá prostor tří vzájemně nepropojených budov a velké zahrady se vzrostlou zelení. Je samostatným právním subjektem, zřizovatelem je Město Hořice.

Mateřská škola pracuje podle školního vzdělávacího programu Barevný rok. Hravou formou rozvíjí celkovou osobnost dítěte, jeho znalosti, dovednosti a schopnosti. Základní podmínkou pro spokojený pobyt dětí v této mateřské škole je pohoda.

V mateřské škole jsou tři třídy běžného typu a dvě třídy speciální pro děti s vadami řeči a pro děti s kombinovanými vadami. Kapacita mateřské školy činí 94 dětí. Režim dne probíhá v běžné a speciální třídě stejně. Ve speciálních třídách je dětem zajištěná speciální péče dle potřeby jedince a jsou zde přítomné asistentky. Součástí režimu dne jsou spontánní aktivity, dětské hry, pohybové a vzdělávací činnosti, které vedou formou účelné motivace k možnosti poznávat, přemýšlet a vše naplno prožívat.

6.4 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek je tvořen třídou pro děti s vadami řeči, logopedická třída Pohádka, kde jsou přítomné učitelky s logopedickou praxí. Třída zajišťuje individuální a kolektivní logopedickou péči, speciálně pedagogickou diagnostiku, poradenskou činnost pro rodiče k rozvíjení logopedických dovedností v domácím prostředí, metodické materiály, vedení logopedického sešitu dítěte a depistáž. Dětem je vytvořeno takové prostředí, které podporuje jejich řečový rozvoj s uplatněním logopedických zásad, metod a forem práce. Děti jsou integrovány s běžnými třídami při společných aktivitách, společných hrách ve třídě a na zahradě, děti mají dostatek mluvního vzorku.

Ke všem dětem se přistupuje individuálně a ve vztahu k podpoře jejich všestranného

vývoje jsou připravovány na školu. Logopedická péče je zaměřená na rozvoj komunikačních a dorozumivacích dovedností, správné výslovnosti, sluchového a zrakového vnímání, pravolevé prostorové orientace, jemné a hrubé motoriky a propojení mluveného slova s pohybem, hudbou a grafickým vzorem (Mateřská škola Husova, 2019).

Děti, žáci a studenti s narušenou komunikační schopností jsou podle novely školského zákona považováni za žáky s potřebou podpůrných opatření, která jsou navrhována školským poradenským pracovištěm (Vrbová, 2019). Jak stanovuje vyhláška č. 27/2016 Sb. v § 16 odst. 9, žáka lze vzdělávat ve škole, třídě, oddělení nebo studijní skupině pouze na základě žádosti zletilosti žáka nebo zákonného zástupce žáka a doporučení školského poradenského zařízení (Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných). Přijetí dítěte do logopedické třídy je tedy podmíněné schvalovacím řízením. Mateřská škola pak navazuje úzkou spoluprací se SPC pro děti s vadami řeči.

Do této třídy dochází 10 dětí, ve věku 5 až 7 let. Většina dětí má obtíže dyslalického charakteru s artikulační neobratností. Děti jsou opožděné ve foneticko-fonologické rovině s kombinací jiných vad např. oční vady a nedoslýchavosti. Mateřská škola proto spolupracuje s rodinou a s odborníky např. s logopedem a psychologem. K dětem se přistupuje individuálně.

Diagnózy dětí:

- vícečetná dyslálie, dítě je v péči klinického logopeda, řeč obtížně srozumitelná, oslabený jazykový cit a sluchová paměť, dysgramatismy, emoční výkyvy;
- opožděný vývoj řeči, dyslálie, vliv bilingválního prostředí, ve všech jazykových rovinách v péči klinického logopeda, oční vada, hyperkinetický syndrom ADHD, atypický autismus;
- vícečetná dyslálie, v péči klinického logopeda, oslabená jemná i hrubá motorika, částečná dysgrafie, vadné držení těla;
- vícečetná dyslálie, rychlé tempo řeči, v péči klinického logopeda, alergie;
- vývojová dysfázie, v péči klinického logopeda, Aspergerův syndrom, špatná

přizpůsobivost sociální situaci, narušené pozornostní funkce;

- oční vada: dalekozrakost a tupozrakost, impulzivní chování;
- opožděný vývoj řeči, vývojová dysfázie, v péči klinického logopeda, oční vada, deformace palců horních končetin;
- vícečetná dyslálie, obtížná srozumitelnost, v péči klinického logopeda, oslabená jemná i hrubá motorika a motorika mluvidel;
- vícečetná dyslálie, obtížná srozumitelnost, slabá proměnlivá nedoslýchavost, impulzivní, nadměrně spontánní chování.

6.5 Popis realizace logopedické intervence ve třídě pro děti s vadami řeči

Monitoring průběhu realizace logopedické intervence ve třídě pro děti s vadami řeči probíhal po dobu čtrnácti dnů, kdy byly zaznamenávány různé aktivity dětí, a to jak spontánní, tak řízené paní učitelkou (viz přílohy). Hlavním zaměřením bylo sledování logopedické intervence realizované ve formě zábavy s aplikací logopedických zásad, metod a forem práce. Během průzkumu mi byly sdělovány základní teoretické informace o systému zajištění logopedické péče, skupinové a individuální práce dětí, výběru dětí do logopedické třídy, spolupráci s odborníky a charakteristice třídy.

Mateřská škola pracuje podle školního vzdělávacího programu Barevný rok. Dětem jsou nabízeny aktivity v rámci tematických celků, které hravou formou rozvíjí jejich osobnost, znalosti, dovednosti a schopnosti (Mateřská škola Husova, 2019). Většina činností s dětmi byla tematicky zaměřená na jarní, předvelikonoční období a přípravy na velikonoční dílnu s rodiči. Postupně jsem se seznamovala s dětmi během individuálních i kolektivních her, volných a řízených aktivit s využitím didaktických pomůcek. Obě učitelky jsou plně kompetentní k předškolnímu vzdělávání dětí, podporují rozvoj komunikačních dovedností a zajišťují logopedickou péči ve spolupráci s rodiči a s klinickou logopedkou.

Při logopedické intervenci dětí byly přítomné dvě učitelky s dlouholetou logopedickou praxí a s odbornými znalostmi v této oblasti.

Obě učitelky dodržovaly všeobecné zásady správného vývoje řeči dle Klenkové (2005). Děti byly v prostředí s dostatkem přiměřených podnětů podporující všestranný rozvoj osobnosti dítěte, učitelky zohledňovaly věk a dosažený stupeň vývoje dítěte, projevovaly o každé dítě zájem, nechyběla pozitivní zpětná vazba, učitelky byly trpělivé a děti měly na plnění zadaných úkolů dostatek času, rozvíjely jemnou motoriku, tělesnou obratnost a smyslové vnímání. Logopedická péče, a to individuální a skupinová probíhala dopolednev příjemném prostředí ve formě zábavy.

a) Individuální logopedická péče

Individuální logopedická péče byla každému jednotlivci zajišťována dvakrát až třikrát týdně. Probíhala přibližně 15 až 20 minut v logopedické třídě, v plněvybavené místnosti v klidné atmosféře. Učitelka se snažila udržet zájem dítěte stálým motivováním a povzbuzováním. S dítětem pracovala ve formě hry nebo motivovaného cvičení. Proces logopedické intervence ve vybrané mateřské škole bude popsán na základě konkrétního příkladu logopedické péče o děti s dyslalickými obtížemi na úrovni vyvození – fixace a automatizace „tupých“ sykavek. Logopedickým cílem bylo vyvození a fixace artikulace hlásky „č“, „š“ a „ž“. Učitelka měla vždy připravené cvičení na rozvoj hrubé motoriky, s dítětem prováděla dechová a artikulační cvičení, gymnastiku mluvidel, cvičení na správné postavení mluvidel a vyvozování hlásek s následnou fixací. Dítě opakovalo zpočátku hlásky a slabiky, dále slova a jednoduché věty, říkanky, popisovalo obrázek a vyplňovalo grafomotorická cvičení v logopedickém sešitu. Měla jsem možnost vidět práci s počítačovým programem. Ten obsahoval spoustu úkolů, kde děti rozvíjely sluchovou a zrakovou paměť.

Dechová cvičení:

- dechové cvičení s peříčkem
- přenášení obrázků pomocí brčka – sát vzduch ústy přes brčko, zadržet dech a opět pozvolna vydechnout nosem, přisát na konec brčka obrázek a přenést ho z jednoho místa na druhé
- foukání bublinek do vody – pozvolný výdech
- frkačky, pískání na píšťalku
- rozfoukání větrníku
- roztančené korálky ve vodě
- magický balónek – prodloužený výdech

Gymnastika mluvidel:

Dítě cvičení provádělo před zrcadlem, poslouchalo instrukce učitelky a napodobovalo její pohyby jazyka, rtů a čelisti.

Cvičení na pohyby jazyka:

Cvik č. 1 - vypláznutí jazyka co nejvíce k bradě, olíznutí brady, schování jazyka zpět do úst

Cvik č. 2 - vypláznutí jazyka do špičky k nosu, olíznutí špičky nosu, vrácení jazyka zpět do úst

Cvik č. 3 – vypláznutí jazyka k pravému koutku úst a povytáhnutí jazyka co nejdále k pravému uchu

Cvik č. 4–vypláznutí jazyka k levému koutku úst a povytáhnutí jazyka co nejdále k levému uchu

Cvik č. 5 – jazyk se pohybuje po horním rtu z pravého koutku do levého a zpět, jazyk se dotýká jenom lokality rtů

Cvik č. 6 – jazyk se pohybuje plynule po spodním rtu z pravého koutku do levého a zpět, jazyk se dotýká jenom lokality rtů

Cvik č. 7 – jazyk se pohybuje po horním a spodním rtu do kruhu

Cvik č. 8 – při nádechu udělat z jazyka plochou placku a přisát ji na horní patro, jazyk držet jak to nejdéle jde, přisát jazyk k hornímu patru a rychle uvolnit

Cvik č. 9 – zvednout okraje jazyka nahoru a vytvořit žlábek nebo ruličku, přes žlábek „nasávat“ a vypouštět vzduch

Cvik č. 10 – špička jazyka přejíždí po vnitřní straně horních a dolních zubů

Cvičení na pohyby rtů a čelisti:

Cvik č. 1 – zuby a rty jsou v lehkém kontaktu, střídání úsměvu a našpulených rtů

Cvik č. 2 – zuby jsou lehce stisknuty po celou dobu střídání poloh, rty lehce pootevřeny a střídání otevřeného úsměvu a otevřených našpulených rtů

Cvik č. 3 – z úsměvu horní ret schová spodní ret

Cvik č. 4 – z úsměvu spodní ret schová horní ret

Cvik č. 5 – oba rty jsou schované současně

Cvik č. 6 – lehce stisknuté zuby a rty doširoka roztaženy do úsměvu, povytažení obou koutků do stran

Cvik č. 7 – lehce stisknuté zuby a rty doširoka roztaženy do úsměvu, povytažení pravého koutku do strany

Cvik č. 8 – lehce stisknuté zuby a rty doširoka roztaženy do úsměvu, povytažení levého koutku do strany

Metodický postup k vyvození správně znějící hlásky „č“:

Dítě „našpulilo“ ústa, předsunulo dolní čelist a pomocí prstů zmáčklo tváře. Vyslovovalo hlásku ccccc, ozvalo se ččččč. Dále podobným způsobem dítě vyslovovalo co nejtíšeji hlásku ttttt a ozvalo se čisté ččččč. Dítě volalo na kočičku: či čiči. Dítě procvičovalo správně vyvozenou hlásku nejprve veslabice, dále ve slově a v jednoduchých větách.

Metodický postup k vyvození správně znějící hlásky „š“:

Dítě „našpulilo“ ústa a jazyk zvedlo k hornímu patru. Učitelka dítě motivovala: „*Jak dělá mašinka? Uspíme panenku. Stromy šumí.*“ Dítě procvičovalo již správně vyvozenou hlásku „š“.

Metodický postup k vyvození správně znějící hlásky „ž“:

Dítě „našpulilo“ ústa a zvedlo jazyk k hornímu patru podobně jako při hlásce „š“. Jazykem se dotklo lehce za horními zuby a bzučelo jako čmelák: žžžžžž.

b) Kolektivní logopedická péče

Kolektivní logopedická péče probíhala každý den ve skupince dětí. Hlavním cílem bylo procvičení určité hlásky. Učitelka respektovala zásady psychohygieny a vývojových zákonitostí, individuální úroveň schopností dětí a také složení logopedické chvílky: gymnastika mluvidel, dechová cvičení, smyslová cvičení, artikulační cvičení, rytmicko-melodická cvičení, pohybové hry, písně a básně, grafomotorická cvičení a hry s materiálem. Děti se učily formou hry a aktivně spolupracovaly. Učitelka střídala více aktivit, aby udržela pozornost dětí.

Dechová cvičení:

Učitelka s dětmi prováděla cvičení nádechu a výdechu tak, že si děti položily ruku na břicho a nadechovaly se i vydechovaly nosem, nezvedaly ramena a dýchaly do břicha. Dále plynule vydechovaly s měkkým nasazením hlasu s různými hláskami.

Děti cvičily krátký nádech - dlouhý výdech, krátký nádech i výdech, dlouhý nádech – krátký výdech, nádech – výdech – výdrž, nádech – výdrž – výdech, nádech – výdrž – výdech – výdrž, výdech s vyslovením několika slov a dlouhý výdech s procvičením jednotlivých hlásek.

Rytmicko – melodická cvičení:

V rámci těchto cvičení učitelka využívala různých předmětů: kostky, skořápky od ořechů, krabičky a hudebních nástrojů, na které děti rytmizovaly, předváděly logopedická říkadla pohybem = pantomima a hra na tělo.

Smyslová cvičení:

Tato cvičení byla realizována ve formě hry s procvičováním jemné motoriky = hrou s materiálem. Děti určovaly a rozlišovaly typické zvuky předmětů a věcí. Děti se střídaly v produkci zvuků i jejich určování. Paní učitelka měla pro děti připravené hry „Ptáčku jak zpíváš“ a „Všechno lítá, co peří má“. Děti poznávaly sílu zvuků při dupání, tleskání, ťukání a posílaly různé zvuky po kruhu: mlaskání, hra s mluvidly, šustění, mačkání, foukání do papíru atd. Paní učitelka hrála na ozvučná dřívka a děti opakovaly určitý rytmus. Děti procvičovaly zrakovou paměť, hledaly drobné předměty po třídě a venku, napodobovaly pohyby, mimiku, skládaly obrázky, vkládaly tvary a předměty do otvorů, vyhledávaly správné dvojice předmětů a stejné obrázky. Paní učitelka měla pro děti připravený „kouzelný sáček“ a děti hmatem určovaly, co je v něm schováno.

Hry na procvičování hlásek:

Paní učitelka s dětmi procvičovala hlásky ve formě hry tak, že napodobovali činnosti s opakováním slova: mele, míchá, maže, myje, mává, motá, pije, plácá, paci. Děti stály v kruhu a šly pomalou chůzí vzad = bublina: „*Bublina se nafukuje, přitom sama prozpěvuje.*“ Paní učitelka předváděla jednoduché pohyby rukou a děti napodobovaly: tleskání, motání, mávání křidélky = ptáček „pí, pí, pí“. Děti hrály na papouška = opakovaly slova na určitou hlásku. Každý z dětí měl v ruce ukrytý předmět: „*Prsti, prsti, co to držíš v hrsti?*“ Určený ukázal předmět a odpověděl.

Ukázka jazykové chvílky:

Učitelka měla pro děti připravené aktivity na procvičení hlásky „č“. Na jazykové chvílce byla přítomná bílá kočička Tlapička = maňásek. Ta děti provázela při všech úkolech. Tlapička bydlela v košíku, ve kterém měla schované veškeré pomůcky k úkolům. Děti byly kočičkou Tlapičkou zaujatý a aktivity s ní je velmi bavily.

Kočička Tlapička děti naučila básničku doprovázenou pohybem. Děti vytvořily velký kruh a při básničce postupovaly směrem do jeho středu, kde děti zůstaly sedět. Dále učitelka s dětmi rozvíjela správnou motoriku mluvidel. Děti seděly v uvolněném tureckém sedu s rovnými zády a napodobovaly cviky, které paní učitelka předváděla. Na vše dohlížela kočička Tlapička. Učitelka dbala na to, aby děti nezaklánely hlavu, nevystřkovaly bradu a pracovaly pouze ústy a jazykem.

Děti našpulily pusy a roztáhly ji do širokého úsměvu = kočička se směje. Jazykem lehce olizovaly dolní a horní ret = kočička se myje. Děti vysunuly jazyk až k nosu = kočička má dlouhý jazyk a umí se olíznout až na čumáčku. Jazyk vyplázly co nejvíce k bradě = aby si kočička mohla olíznout tlapku. Děti vytvořily z rukou miskou a s vyplazeným jazykem nabíraly mlíčko.

Paní učitelka s dětmi nacvičovala správný nádech a výdech. K dětem přišla opět kočička Tlapička. Ta dětem prozradila, že si ráda hraje s barevnými mašličkami, které se třepetají ve větru. Děti měly za úkol, foukat do mašličky. Nadechly se nosem a vydechly ústy. Pro lepší kontrolu výdechového proudu sloužila mašlička na provázku a tyčce. Děti začaly uvolněným nádechem nosem a klidným výdechem ústy, střídaly délku výdechu i sílu = lehký vánek, silnější vítr. Dále procvičovaly hlásku ve slabice. Učitelka s dětmi na maňáska kočičky volala IČ, EČ, AČ, OČ, UČ, ČA, ČE, ČO, ČU, ČI. Když kočička přiběhla, rozházela s učitelkou po třídě sadu obrázků obsahující písmeno Č a sadu obrázků, která Č neobsahuje. Děti dostaly za úkol si každý obrázek prohlédnout, říci slovo a vzít si pouze ten obrázek obsahující písmeno Č. Když si dítě obrázek vybralo, tak si sedlo zpátky do kruhu a sdělilo, kterou kartu má u sebe. Učitelka chybně zvolené karty nehodnotila negativně a zkusila s dotyčným přijít na to, zda ve slově písmeno Č je a dala mu vybrat z další karet, které zbyly na zemi. Děti ocenila za jejich snahu.

Součástí logopedické chvílky bylo také cvičení zaměřené na jemnou motoriku. Učitelka začarovala děti v kočičky, které chytají myšky za pomoci kolíčku na prádlo a dávají je do košíku. Další aktivita byla zaměřená na rozvoj zrakového rozlišování, vnímání detailu a struktury. V určeném prostoru se nacházely obrázky koček bez ocasů a na kupičkách ocásky. Dítě mělo za úkol správně přiřadit ocásek ke kočce, přičemž si muselo všimnout detailů ve struktuře, barvě a jednotlivých dílů obrázků. Mezitím co jedna skupinka dětí chytala myšky, druhá přiřazovala ocásky ke kočce, třetí skupině učitelka rozdala grafomotorické listy, kde bylo jejich úkolem nakreslit pohyb kutálejšího klubíčka. Když děti měly úkoly hotové, sešly se s paní učitelkou v kruhu. Učitelka zvolila dítě, které představovalo kočičku a mělo na očích šátek. Další vybrané dítě volalo čičiči. Dítě se šátkem mělo za úkol dojít v prostoru za dítětem vydávající zvuk. Díky této hře děti rozvíjely sluchovou orientaci, lokalizovaly zdroj zvuku, pohybovaly za zvukem a procvičily hlásku Č.

6.6 Analýza aplikace logopedických zásad, metod a forem práce v MŠ

Výsledná analýza se vztahuje k realizaci logopedické péče ve třídě pro děti s vadami řeči v prostředí mateřské školy s aplikací logopedických zásad, metod a forem práce. Výsledná analýza vychází zejména z pozorování a je spíše subjektivního charakteru. Reflektuje to, do jaké míry byla aplikována teorie týkající se zajištění logopedické péče v prostředí mateřské školy v praxi.

Obě přítomné učitelky se řídily logopedickými zásadami, a tím byla realizace logopedické péče účinnější a efektivnější. Děti projevovaly o veškeré aktivity zájem a snahu, kterou učitelky obzvlášť oceňovaly. Významný byl zejména proces logopedické péče než výsledek. Učitelky správnou motivací udržovaly pozornost dětí, braly ohled na individuální vzdělávací potřeby dětí a jejich schopnosti. Děti rozvíjely specifické dovednosti a poznávací funkce: sluchové a zrakové vnímání, grafomotoriku, jemnou a hrubou motoriku, motoriku mluvidel, prostorovou, časovou a pravolevou orientaci a slovní zásobu. Sluchové vnímání bylo stimulováno nasloucháním pohádek, lokalizací zvuků, poznáváním písní podle melodie, básničkami, říkadly a vytleskáváním slov na slabiky.

Děti pracovaly se stavebnicemi, mozaikami, kostkami, skládaly puzzle i pexeso. Rozvíjely tak zrakové vnímání. Při rozvíjení hybnosti mluvidel učitelky volily jednoduchá cvičení ve formě hry. Jednalo se o procvičování pohyblivosti jazyka, rtů, čelisti, nácviku dýchání a napodobování zvuků. Učitelky vedly dialogy s dětmi, přičemž na odpověď měly vždy dostatek času. Děti slovně vyjadřovaly své myšlenky a přání. Měly možnost sdílet své prožitky se svými kamarády.

Během individuální a kolektivní formy logopedické péče učitelky pracovaly s metodami, které plnily svůj účel a vedly k lepším výsledkům (viz Bednářová, Šmardová, 2011). Logopedická intervence v širším slova smyslu je zde chápána jako systém na sebe navazujících aktivit, tj. logopedická prevence - logopedická diagnostika – logopedická terapie a logopedické poradenství. Na úrovni vybrané mateřské školy byla realizována logopedická prevence, a to v rámci skupinové logopedické péče. V rámci skupinové logopedické péče bylo využíváno metod práce s dětmi, jež vycházejí z principů primární logopedické prevence.

Učitelka dodržovala zásady pedagogické prevence, tedy nenutila dítě mluvit výzvami typu: „Řekni! Zopakuj!“, dítě povzbuzovala a neupozorňovala ho, že mluví špatně.

Dále dítě nechala v klidu mluvit, byla trpělivá. Nechala ho opakovat taková slova, kterým dítě rozumělo. Nenutila ho k řečovým projevům před cizími lidmi, pokud samo nechtělo. Učitelka dítě pozitivně motivovala a kladně ho hodnotila. Dále také spolupracovala s rodiči a dalšími odborníky tak, aby jejich působení směřovalo ke stejným cílům.

Logopedické zásady	Individuální forma logopedické péče	Skupinová forma logopedické péče
1. Učitelka nenutila dítě mluvit výzvami typu: „Řekni! Zopakuj!“	100%	50%
2. Učitelka povzbuzovala dítě a neupozorňovala ho, že mluví špatně.	100%	100%
3. Učitelka nechala dítě v klidu mluvit, nepřerušovala ho při mluvení.	50%	50%
4. Učitelka nevyčítala dítěti, že málo a špatně mluví.	100%	100%
5. Dítě opakovalo předříkávaná slova, kterým rozumělo a chápalo jejich obsah.	75%	75%
6. Učitelka nenutila dítě k řečovým projevům před cizími lidmi, pokud samo nechtělo.	100%	100%
7. Učitelka dítě pozitivně motivovala.	100%	100%
8. Učitelka dítě kladně hodnotila.	75%	75%
9. Učitelka byla trpělivá.	100%	75%

Tabulka – Logopedické zásady a formy logopedické péče

V této tabulce je posuzováno, do jaké míry byla která zásada na úrovni práce s jednotlivcem či skupinou dodržována: 0% - 25% - 50% - 75% - 100%.

Podle subjektivního posouzení (viz tabulka) lze konstatovat, že zásady jak na úrovni práce s jednotlivcem či skupinou byly ve velké míře dodržovány. Při porovnání individuální a skupinové formy logopedické péče můžeme říci, že zásady jsou ve větší míře dodržovány při práci s jednotlivcem nežli se skupinou dětí - zásady 1 a 9.

Vysoká procento dodržení logopedických zásad je výsledkem odborných znalostí učitelek v této oblasti a jejich aplikace v praxi.

7 Zhodnocení praktické části bakalářské práce

7.1 Zhodnocení naplnění cílů praktické části bakalářské práce

Hlavním cílem praktické části bakalářské práce byl popis realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole a provedení její analýzy ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce.

V praktické části byla nejdříve charakterizována vybraná mateřská škola. V mateřské škole jsou tři třídy běžného typu a dvě třídy speciální pro děti s vadami řeči a pro děti s kombinovanými vadami. Výzkumným vzorkem byla třída pro děti s vadami řeči, logopedická třída Pohádka, kde jsou přítomné učitelky s logopedickou praxí. Logopedická péče, a to individuální a skupinová probíhá dopoledne v příjemném prostředí ve formě zábavy. V rámci individuální formy logopedické péče byl popsán proces logopedické intervence na základě konkrétního příkladu logopedické péče o děti s dyslalickými obtížemi na úrovni vyvození – fixace a automatizace „tupých“ sykavek. Logopedickým cílem bylo vyvození a fixace artikulace hlásky „č“, „š“ a „ž“. Učitelka měla vždy připravené cvičení na rozvoj hrubé motoriky, s dítětem prováděla dechová a artikulační cvičení, gymnastiku mluvidel, cvičení na správné postavení mluvidel a vyvozování hlásek s následnou fixací. Tím lze jeden z dílčích cílů považovat za splněný. V rámci kolektivní formy logopedické péče bylo hlavním cílem procvičení určité hlásky. Učitelka respektovala zásady psychohygieny a vývojových zákonitostí, individuální úroveň schopností dětí a také složení logopedické chvílky: gymnastika mluvidel, dechová cvičení, smyslová cvičení, artikulační cvičení, rytmicko-melodická cvičení, pohybové hry, písně a básně, grafomotorická cvičení a hry s materiálem. Děti se učily formou hry a aktivně spolupracovaly. Učitelka střídala více aktivit, aby udržela pozornost dětí. Další z dílčích cílů lze považovat za splněný.

Výsledná analýza se vztahovala k realizaci logopedické péče ve třídě pro děti s vadami řeči v prostředí mateřské školy s aplikací logopedických zásad, metod a forem práce. Výsledná analýza vycházela zejména z pozorování a reflektuje to, do jaké míry byla aplikována teorie týkající se zajištění logopedické péče v prostředí mateřské školy v praxi. K naplnění hlavního cíle praktické části bakalářské práce přispěla také tabulka, v níž je posuzováno, do jaké míry byla která zásada na úrovni práce s jednotlivcem či skupinou dodržována.

7.2 Doporučení pro praxi

V prakticky zaměřené části bakalářské práce byla přiblížena realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole. Jsou zde popsány formy logopedické péče: individuální a skupinová. Byla provedena její analýza ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce. Uvedená analýza může být vhodným inspiračním zdrojem pro preprimární pedagogy v praxi, pro zkušené i začínající. Nyní půl roku působím jako učitelka v Mateřské škole Albertova. I v této mateřské škole je dětem zajištěná logopedická péče. V budoucnu bych ráda absolvovala kurz logopedického asistenta a zmíněná analýza mi může být dobrým podkladem pro individuální a skupinové činnosti s dětmi.

Závěr

Předškolní věk je významným mezníkem v životě každého člověka. Měl by být plný krásných zážitků, pohody a radosti. S rozvojem kognitivních funkcí se utváří identita dítěte. Předškolní věk je obdobím rozvoje klíčových kompetencí, které tvoří základ celoživotního vzdělávání a uplatnění každého jedince ve společnosti. Děti se postupně začleňují mezi ostatní jedince a učí se spolupracovat. Velmi podstatným prostředkem k navázání a udržení mezilidských vztahů je komunikace, jež je nezbytnou součástí našeho života. Měli bychom ji rozvíjet už od dětství. Rodiče by měli s dětmi trávit více svého času a být pro ně správným mluvním vzorem. V dnešní době stále více přicházím do styku s dětmi s narušenou komunikační schopností, ať už se jedná o prostředí mateřské školy či mé okolí. Na základě této okolnosti jsem se rozhodla věnovat problematice narušené komunikační schopnosti, jež je ústředním tématem mé bakalářské práce.

Teoretická část bakalářské práce charakterizuje období předškolního věku, dále vývoj poznávacích procesů, identitu a socializaci dítěte, tělesný a pohybový vývoj dítěte předškolního věku. Další kapitolou pojednává o významu řeči a jeho vývoji. Součástí této kapitoly jsou také zásady správného vývoje řeči. V teoretické části je poté definována charakteristika, příčiny a důsledky dané narušené komunikační schopnosti. Jsou zde popsány pouze ty vady, o nichž je hovořeno v praktické části bakalářské práce. Velmi důležitou součástí teoretické části je popis možností zajištění logopedické péče a podpory rozvoje komunikačních dovedností u dětí předškolního věku. Blíže je zde přiblížen rozvoj jazykových a komunikačních dovedností dětí v mateřských školách. Jsou zde specifikovány oblasti, přístupy a metody pro podporu vývoje dětí a formy logopedické péče v mateřské škole.

Tyto teoretické poznatky byly aplikovány také v praktické části bakalářské práce. Hlavním cílem praktické části byl popis realizace logopedické intervence ve vybrané mateřské škole a provedení její analýzy ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce. Je zde blíže popsána realizace logopedické intervence, která byla po dobu pozorování pečlivě zaznamenávána. V závěrečné části bakalářské práce byla poté analyzována ve vztahu k aplikaci logopedických zásad, forem a metod práce.

Výsledné vyhodnocení zaměřené na kvalitu je ukazatelem toho, do jaké míry byla teorie aplikována v praxi. Jedná se o zajištění logopedické péče, přístup učitelk s logopedickou praxí k dětem a celkový rozvoj dítěte s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby.

Díky dostupné odborné literatuře a ověřeným internetovým zdrojům bylo možné lépe proniknout do problematiky narušené komunikační schopnosti a aplikovat tyto poznatky v praxi v logopedické třídě. Předpokladem výzkumu bylo sledování realizace logopedické intervence a vedení rozhovoru s učitelkou, která má dlouholetou praxi a zkušenosti s zajištěním logopedické péče v mateřské škole. Z výsledné analýzy vyplývá, že ve vybrané třídě v mateřské škole pedagogové s logopedickým vzděláním pracují s metodami dle Bednářové a Šmardové (2011) a respektují logopedické zásady a formy práce (viz s. 44).

Na základě teoretických a praktických poznatků lze všem rodičům a pedagogům v zájmu optimalizace s podpory rozvoje řeči a jazyka dětí raného a předškolního věku doporučit, aby s dětmi více komunikovali, byli pro ně správnými mluvními vzory a dodržovali všeobecné zásady správného vývoje řeči. Snažily se je rozvíjet ve všech oblastech vzdělávání dle RVP PV, včasně identifikovali děti s narušenou komunikační schopností a zajistili jim podporu odborníků. Rodiče a pedagogové by měli vzájemně spolupracovat a brát ohledy na individualitu dítěte. Dětství je jedno z nejvýznamnějších období ve vývoji jedince. Měli bychom tedy dbát na jeho všestranný vývoj.

Seznam odborných pramenů a literatury

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, a.s., 2011. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4454-8.
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- FÍNOVÁ, Iva (2019). Vývoj dítěte od 3 do 6 let – část I. *Raabe* [online]. [cit. 2019-25-01]. Dostupné z: <http://www.raabe.cz/blog/vyvoj1/>
- JUNGWIRTHOVÁ, Iva. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-536-3.
- KEJKLÍČKOVÁ, Ilona. *Vady řeči u dětí*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-247-3941-0.
- KLENKOVÁ, Jiřina a KOLBÁBKOVÁ, Helena. *Diagnostika předškoláka, správný vývoj řeči*. Brno: MC, 2002. ISBN 859-40-4225-026-1.
- KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 978-80-247-1110-2.
- KLOUDOVÁ, Helena. *Zvládneme mateřskou školu? Rady pro učitele i rodiče*. Praha: TeMi CZ, s.r.o., 2013. ISBN 978-80-87156-81-0.
- KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN: 978-80-247-4502-2.
- KROPÁČKOVÁ, Jana a SPLAVCOVÁ, Hana. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání*. Praha: Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2016. ISBN 978-80-7496-270-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit. Chodíme na logopedii*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence. Průvodce vývojem dětské řeči*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-056-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.

KYCLTOVÁ BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit*. Praha: Arista Books, s.r.o., 2014. ISBN 978-80-87867-10-5.

LAURENČÍKOVÁ, Klára (2009). Metodické doporučení k zabezpečení logopedické péče ve školství. *Česká škola* [online]. [cit. 2019-16-04]. Dostupné z:<http://www.ceskaskola.cz/2009/08/msmt-metodicke-doporuceni-k-zabezpeceni.html>

LIDOVKY (2014). Vady řeči jsou stále častější. Děti musí pořád mluvit, radí logopedka. *Lidovky* [online]. [cit. 2019-22-01]. Dostupné z:https://www.lidovky.cz/relax/zdravi/vady-rci-jsou-stale-capejsi-deti-musi-porad-mluvit-radi-logopedka.A140526_104513_in-zdravi_ape

MATEŘSKÁ ŠKOLA HUSOVA (2019). O nás. *MS-Husova* [online]. [cit. 2019-22-05]. Dostupné z:<http://www.ms-husova.cz/cz/>

MPSV ČR (2006). Zákon č. 108/2006., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *MPSV* [online]. [cit. 2019-16-04]. Dostupné z:https://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

MŠMT (2018). Vzdělávací oblasti. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. [cit. 2019-24-04]. Dostupné z:<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN: 978-80-271-9087-4.

PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: Poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN: 978-80-247-3603-7.

RÝDLOVÁ, Lucie (2018). Plán práce logopedické péče v mateřské škole. *Zsspbrno* [online]. [cit. 2019-06-05]. Dostupné z:<http://zsspbrno.cz/wp-content/uploads/2018/09/PL%C3%81N-PR%C3%81CE-LOGO.pdf>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VRBOVÁ, Renata a KOLEKTIV. *Katalog podpůrných opatření, dílčí část, pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu narušené komunikační schopnosti*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN: 978-80-244-4676-g.

ZÁKONY PRO LIDI (2016). Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2019-28-05]. Dostupné z:<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

III. Seznam příloh

Příloha A: Aktivity – ranní hry, komunikační kruh, velikonoční básnička, ranní cvičení, výtvarná chvílka, prstová hra

Příloha B: Aktivity – ranní hry, ranní cvičení, výtvarná chvílka

Příloha C: Aktivity – ranní hry, ranní cvičení, hudebně pohybová aktivita

Příloha D: Aktivity – ranní hry, ranní cvičení, výtvarná chvílka

Příloha E: Fotodokumentace – práce dětí

Příloha A

Ranní hry:

1. modelování vajíček z modelíny
2. prohlížení charakteristických obrázků Velikonoc
3. konstruktivní hry s kostkami: stavba kurníků pro kuřátka

Komunikační kruh:

Jak slavíme Velikonoce? Jak slaví velikonoce na Moravě? Proč slavíme Velikonoce?
Co k Velikonocům patří? Znáte nějakou velikonoční říkanku?

Velikonoční básnička:

Chlapci:

*Náruč proutků z vrby mám,
pomlázku si udělám.
Ještě navrch mašli pěknou,
holky, ty se musí leknout.*

Děvčata:

*Vajíčka jsem připravila,
barvami je ozdobila.
Jen ať kluci přijdou ráno,
Pro strach já mám uděláno.*

Ranní cvičení

Rušná část:

Hra „Na zajíce a kuřátka“
Kuřátka mají ocásky a zajíci se je snaží ukrást.

Průpravná část:

Velikonoční rozcvička

Závěrečná část:

„Zajíček ve své jamce“

Výtvarná chvílka:

Zajíček: překreslení šablony zajíčka na výkres. Samostatná práce dětí: stříhání, práce s pastelkami, lepidlem. Menší děti za pomoci učitelky.

Barvení vajíček: společná práce. Děti přinesly vyfouknutá vajíčka. Barvení potravinářskou barvou na vajíčka = různé barvy. Po zaschnutí práce s papírovými výseky, lepení.

„Kropenatá slepička“ = prstová hra:

Kropenatá slepička

Levou dlaň s prsty roztaženými od sebe postavíme na výšku. Pravým ukazováčkem se dotýkáme bříšky jednotlivých prstů levé ruky od ukazováčku k malíku a zpět až po levý ukazováček.

snáší bílá vajíčka.

Prsty pravé ruky sevřeme v pěst hřbetem nahoru, čtyři klouby jsou vajíčka. Na každý kloub ťukneme jedenkrát levým ukazováčkem.

Kokokokodák,

Postavíme stříšku z prstů obou rukou a pevně spojíme palce. Ostatními prsty ťukáme současně.

a vajíčko křáp.

Na poslední slovo tleskneme.

Zdroj: vlastní záznamy, velikonoční materiály Mateřské školy Husova Hořice

Příloha B

Ranní hry:

- 1.vyřezávané pastely: děti si různými nástroji vytvoří zářezy na voskovkách a sledují stopy po kresbě pastelu naplocho = děti se učí přiměřeně tlačit tak, aby voskovka vytvořila stopu
2. skládání z „pet vršků“: vajíčko, pomlázka
- 3.ve třídě u stolečku: malování

Ranní cvičení

Rušná část: jdeme na koledu: chůze, zajíček hopsá: skoky snožmo, káčátka se batolí: houpavá chůze v dřepu, honíme děvčata s pomlázkou: běh

Průpravná část:

Popis cviku:	Motivace:
Stoj mírný rozkročný, ruce spojené nad hlavou, otáčení hlavy do stran	Zvony uletěly do Říma a cestou vyzvánějí.
Stoj mírný rozkročný, upažit, kroužení v zápěstí, lokti, rameni	Kluci je nahradili řehtačkami. Pořádně s nimi řehtají.
Stoj rozkročný, vzpažit, úklony do stran do max. vytažení	Vrba u potoka mává větvemi.
Klek, rovná záda. Cvičíme kočičí hřbet.	Děláme košíček na vajíčka. A jedno vajíčko už tam máme.
Leh, kolébka – kolena k hrudi, hlava ke kolenům	Vajíčko je pěkně kulaté.
Stoj rozkročný, výpad do stran (do podřepu, jedna noha propnutá)	Kluci koukají zpoza rohu na holky.
Sed spojný, paže volné, rovná záda. Přitáhneme se za špičky nohou, výdrž.	Děvčata schovávají zadečky a uvazují klukům mašle na pomlázky.
Uvolnění končetin třepáním.	Mašle se třepetají na pomlázce.

Závěrečná část:

„Zvedni vajíčko“

Na zemi jsou rozmístěny míče: papírové koule = vajíčka. Je jich o jeden méně, než je dětí, děti se mezi nimi volně pohybují a dělají pohyby dle pokynů učitelky, jakmile učitelka zvolá: „Zvedni vajíčko“, všechny děti se snaží pokyn splnit, na koho nezbyde vejce, vypadává ze hry. Hra končí s posledním vajíčkem.

Výtvarná chvílka:

Děti zdobí velikonoční kraslice = pokládání barevných krepeových papírků na mokrý podklad.

Zdroj: vlastní záznamy, velikonoční materiály Mateřské školy Husova Hořice

Příloha C

Ranní hry:

1. skládání slov: Velikonoce, vejce, košík, pomlázka
2. v herně na koberci: velké pěnové puzzle Na dvorku
3. ve třídě u stolečku: dřevěné puzzle a skládačky zvířátek

Ranní cvičení

Rušná část:

„Honička s vajíčkem“

Dítě, které honí, má v malém košíčku vajíčko, musí opatrně běžet, aby mu nevypadlo a současně někoho chytit a předat mu tak košík s vejcem a ten potom honí dál.

Průpravná část:

Velikonoční rozcvička

Závěrečná část:

„Na kuřátka“

Pomůcky: lano = kurník, čepička slepičky

Děti = kuřátka chodí po prostoru, špetičkami prstů napodobují zobání zrníček. Učitelka chodí mezi dětmi a říká říkanku:

„Zobou, zobou zrníčka, kuřátka a slepička, slunce začínalo zapadat, do kurníku už jdou spát.“

Při říkance pohladí postupně všechny děti, které se za ni zařazují. Po zařazení posledního dítěte, odvádí slepička = učitelka všechna kuřátka do kurníku. Tam spí v dřepu. Po zvolání „*Už je ráno*“ jdou znovu ven. Hra se opakuje.

Obměna: slepičku může představovat některé z dětí

Hudebně pohybová aktivita:

Prší, prší

*Prší, prší, jen se leje,
vajíčko se z okna směje.*

pohyb paží odshora dolů, prsty naznačují déšť
ruce nad hlavou sepneme, otáčíme se takto do stran

*Ať si prší ještě víc,
nedělá si z toho nic.*

volné taneční vyjádření, např. otočky do konce sloky

*Prší, prší stále více
na kohouta, na slepice.*

opět náznak deště pažemi a prsty
ruce na ramena = křídýlka, pohyb křídélky

*Utlkají bez dechu,
běží rovnou pod střechu.*

běh s křídélky po třídě
zaběhnou na dané místo, např. žíněnka

Zdroj: vlastní záznamy, velikonoční materiály Mateřské školy Husova Hořice

Příloha D

Ranní hry:

1. sestavování a lepení z částí celek: vajíčko = puzzle
2. v herně na koberci: hříbková mozaika
3. ve třídě u stolečku: pěnové puzzle

Ranní cvičení

Rušná část:

„Vajíčka do košíčku“

Hod lehkým předmětem = papírová koule, cílem je shodit co největší počet košíčků nakreslených na přeloženém papíru a postavených na dětských stolech.

Průpravná část:

Velikonoční rozcvička

Závěrečná část:

Hra „Na slepičky Pepičky, kuřátka Pípátka, kohoutky Kokrháčky“

Děti se rozdělí do tří stejně velkých skupin, sedí ve svých kurnících, podle pokynů učitelky např. „*Slepičky Pepičky pojd'te ven na sluníčko*“, začne běhat po herně určená skupina, mává křídly a zvukem doprovází = Koko, Pípi, Kykyryký.

Na pokyn učitelky např. „*Slepičky Pepičky do kurníku*“ se slepičky vrátí zpět.

Výtvarná chvílka:

Barevné slepičky: obkreslování vystřihování, otisky prstů namočených ve vodové barvě na čtvrtku = tělíčko slepičky, zobáček, křídélka a nožičky jsou vytvořené z barevného papíru

Zdroj: vlastní záznamy, velikonoční materiály Mateřské školy Husova Hořice

Příloha E

Obr. 1

Obr. 2 Obr. 3

Obr.4

Obr.5

Obr. 6

KROPENATÁ SLEPIČKA (prstová hra)

- *Kropenatá slepička*
Levou dlaň s prsty roztaženými od sebe postavte na výšku. Pravým ukazováčkem se dotýkejte bříšek jednotlivých prstů levé ruky od ukazováčku k malíku a zpět až po levý ukazováček v rytmu osmin (7x).
- *snáš bílá vajíčka.*
Prsty pravé ruky sevřete v pěst hřbetem nahoru, čtyři klouby jsou vajíčka. Na každý kloub 1x ťukněte levým ukazováčkem.
- *Kokokokodák,*
Postavte šířku z prstů obou rukou a pevně spojte palce. Ostatními prsty ťukajte současně podle rytmu slabik (7x).
- *a vajíčko křáp!* - *na poslední slovo tleskne (1x)*
Použijte duté tleskání dlaněmi se zaklesnutými prsty (3x).

9 KROPENATE SLEPICE

Kropenatá slepice
bydlí v první patře,
stáří se velice
kdo jim kurník natře.

*chůze, mávání
křídélek (pokřičené
paže)*

Koko, koko, kokodák,
Kokó, kóokodák,
kykyryký, kokodák
Kokó, kóokodák.

*zobání
v rytmu*

Za pět čerstvých vajíček
táta jim to slíbil,
natře taky žebříček,
abý se jim líbil.

*na
obě
strany*

*chůze, mávání
křídélek*

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

Zdroj: foto Mateřská škola Husova Hořice